REZIME

Na inicijativu i veliki trud Odsjeka za filosofiju i sociologiju Filosofskog fakulteta u Nikšiću, odr an je 3. i 4. novembra 2000. godine u Nikšiću i Pivi naučni skup povodom dela akademika Ljubomira Tadića.

Naučni skup je odr an pod simboličnim naslovom *POREDAK I SLOBODA*, čija simbolika, treba odmah reći, nije smerala samo da podseti na prvu, istoimenu knjigu Ljubomira Tadića objavljenu davne 1967. godine, već je prvenstveno bila izraz uvjerenja organizatora i učesnika skupa da taj naslov mo e uspešno da sintetizuje Tadićev misaoni i ivotni stav. A, to je, zapravo, stav kojim Tadić kazuje svoj nikada ne napuštani *credo*: *da kritičko mišljenje ima obavezu da naspram svakog političkog poretka uvek mora da postavi* ***zahtev za poretkom slobode.***

Svojim izlaganjima skupu se obratilo preko dvadeset učesnika iz Nikšića, Beograda, Podgorice, Novog Sada i Berlina, a prisustvovali su i brojni profesori i studenti iz Nikšića i Podgorice. Prvi dan skupa na teme: *Filosofija i sociologija politike i prava,* te *Jezik i retorika,* odr an je u Svečanoj sali Filosofskog fakulteta u Nikšiću, dok je drugi dan rada nastavljen u Pivi, izlaganjima u Plu inama i posjetom Smriječnu, rodnom mestu Ljubomira Tadića.

U radu skupa učestvovali su naučnici i knji evnici iz oblasti filozofije, sociologije, klasične filologije i knji evne teorije: *akademik Dobrica Ćosić, akademik Novo Vuković, prof. dr Svetozar Stojanović, prof. dr Slobodan Vukičević, mr Trivo Inđić, prof. dr Savo Laušević, prof. dr Milan Tripković, prof. dr Bogoljub Šijaković, prof. dr Mišo Kulić, prof. dr Ratko R. Bo ović, Zlatomir Popović, dr Sonja Tomović, prof. dr Simo Elaković, prof. dr Jovan Delić, prof. dr Vojislav Jelić, dr Radojka Vukčević, prof. dr Milovan M. Mitrović, mr Irina Deretić i asistent Dušan Krcunović.*

Na naučnom skupu *Poredak i sloboda* govorilo se o Tadićevom teorijskom opusu ili povodom problemskih pitanja koja taj opus tematizuje. Raspravom su dominirala pitanja odnosa pozitivnog i prirodnog prava, etike i politike,

intelektualca i javnog političkog ivota, politike, javnosti i retorike i njene obnove u savremenoj filosofiji jezika.

Akademik Tadić je kod nas zasnovao i pribli io filozofiju prava na temelju kritike pravnog pozitivizma koji je fenomen prava svodio na sparušenu normativističku shemu. Tako shvaćeno pravo je prema Tadiću, moglo da ozakoni i najgore diktature dajući tako legalitet despotijama i tiranijama. Dokaz za to su svakako nacističke i fašističke dr ave koje su tadođe bile ustrojene na pozitivnom pravu.

Te ište Tadićeve filozofije je kritika pozitivnog prava iz pozicije prirodnog prava. Prirodnopravna filozofija od Antike do savremenosti je razvila ideju prava iz pozicije ljudske prirode vezujući pravo za etiku i antropologiju. Na taj način je pravna normativistika kojoj te i pozitivno pravo dobila svoj korektiv u prirodnom pravu. Prirodno pravo je u prvi plan stavilo pravo na slobodu, a ne na poredak. Poredak mora biti u funkciji slobode, tj. mora imati za cilj slobodu. Drugačije rečeno sloboda ne sme biti rtvovana poretku.

Filozof **Bogoljub Šijaković** je ispred organizatora pozdravio učesnike naučnog skupa, naglasivši da za ovaj skup postoje mnogi teorijski razlozi. Šijaković je kazao da je profesor Tadić u svom višedecenijskom naučnom radu proizveo obiman i tematski razuđen opus u kojem su temeljito zahvaćene mnoge oblasti: filozofija prava i politike, filozofija istorije, retorika, kao i mnoge teme iz istorije filozofije i istorije političke teorije.

Knji evnik **Dobrica Ćosić** koji je sa Tadićem delio sudbinu jeretičkog i disidentskog intelektualca je u središte svog izlaganja stavio Tadićevu knjigu *U matici krize,* koja predstavlja zbornik Tadićevih intervjua, polemika i osvrta nastalih u povodu ključnih istorijskh i društvenih kretanja, političkih kriza i prelomnih događaja iz naše bli e i dalje prošlosti. Ćosić je odredio Tadićev intelektualni profil istinoljubljem i pravdoljubljem kao bitnim osobinama svakog anga ovanog intelektualca. Prema njemu Tadić je zastupao principe praktične filozofije bez rigidnog rtvovanja svijeta ivota idejama. Naravno predmet izlaganja su bila i kritička preispitivanja autorovih stavova i odluka.

Filozof **Svetozar Stojanović** je podstaknut Tadićevim delom govorio o imid ističkom svetu našeg vremena i posledicama njegovog uticaja na naše društvo koje je postalo predmet negativnog imid a. On diferencira suptilne analize

imid ističke ideologije i njenog pretvaranja stvarnosti u slike koje za posledice imaju satanizaciju naroda i dr ava.

Sociolog **Slobodan Vukićević** je govorio o odnosu poretka i slobode sa stanovišta normativne činjenice. Vukićević odnos slobode, poretka i "normativne činjenice" razmatra sa stanovišta celine epistemološke strukture sociološke nauke: od filozofskih i normativno-vrednosnih pretpstavki, opšte teorijskih i teorijskih saznanja verifikovanih empirijskim istra ivanjima do primenjenih-praktičnih znanja.

Sociolog **Milan Tripković** je razmišljao na fonu politike kao igre pod maskama ukazujući na savremene političke fenomene koji imaju lik glume, mimikrije, re ije i pozorišne predstave koja skriva pravo lice politike i političkih aktera. Politički glumci po njemu raspodeljuju uloge, navlače maske i impersonalizuju ljudske odnose. Socijalni prostor postaje glumački prostor obezličavanja, jer maske srastaju sa licem.

Sociolog **Milovan M. Mitrović** je govorio na temu: Srpsko klatno slobode u represivnom poretku. Mitrović smatra da je srpska ideja slobode oduvek morala da se provlači kroz "iglene uši" naše dosadašnje istorije, kroz tesnac izmedju "Scile" koja je spolja narušavala kontinuitet civilizacijskih ustanova i "Haribde" koja je podsticala grubu represiju unutar srpskog društva.

Sociolog **Ratko R. Bo ović** je Tadićevo delo i njegovo anga ovanje posmatrao iz optike pojma i uloge intelektualca. On je kritički diferencirao uobičajene definicije ovog društvenog sloja (podsloja) ukazujući na va nost kritičke inteligencije kojoj je prema Bo oviću pripada akademik Tadić. Predmet njegove kritike je parazitska inteligencija koja poput gljiva izrasta na telu vlasti.

Knji evni teoretičar **Novo Vuković** je ponudio heuristički zanimljivu analizu Tadićeve *Retorike*. Vuković je prikazao strukturu i razvoj ideje retorike i njeno značenje u savremenim filozofskim, knji evnim i lingvističkim teorijama. Odajući priznanje Tadićevoj knjizi on je ocenio kao najvredniji tekst iz ove oblasti na srpskom jeziku.

Filozof **Savo Laušević** je govorio o rehabilitaciji retoričkog diskursa u savremenoj filozofiji jezika i potrebi objedinjavanja policentričnih lingvističkih disciplina.

Filozof **Irina Deretić** analizirala je hermeneutičke i retoričke potencijale Platonovih dijaloga, pokazujući Platona kao preteču moderne hermeneutike.

Filozof **Mišo Kulić j**e govorio o filozofiji i značenju moralne odva nosti mišljenja u delu Ljubomira Tadića. Kulić je istakao da je Ljubomir Tadić ljudski uspravno prošao sve društvene kataklizme i političke golgote, ali je, uporedo, svojim filozofskim, pravnim i političkim delom toliko sna no pru ao otpor svemu neslobodnom i neljudskom, tako da se danas mo e reći da Tadićevo delo čini jedan od najuticajnijih i intelektualno i moralno najobavezujućih temelja jugoslovenske naučne kritičke misli.